

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	7
Συνοτομογραφίες.....	39
§ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	43
I. Το ποινικό δίκαιο ως τμήμα του δικαίου και ως ρυθμιστικός παράγων της κοινωνικής ζωής	44
1. Το ποινικό δίκαιο και οι συγγενείς αυτού κλάδοι	44
2. Η επιστήμη του ποινικού δικαίου. Η ποινική δογματική	45
3. Αξιολογικοί, προστακτικοί και κυρωτικοί κανόνες	46
II. Σκοπός και αποστολή του ποινικού δικαίου	48
1. Ο διπλός σκοπός του ποινικού δικαίου	48
1.1. Η προστασία των εννόμων αγαθών	48
1.2. Η προστασία των ατομικών ελευθεριών	49
2. Ποινικό δίκαιο και ηθική.....	50
2.1. Είναι η ηθική στόχος του ποινικού δικαίου;.....	50
2.2. Η ηθική βάση του ποινικού δικαίου	51
III. Η κοινωνική αναγκαιότητα της ποινής ως προϋπόθεση της νομιμοποίησης της.....	52
1. Beccaria, Bentham, Mill. Οι ωφελμιστικές θεωρίες και η αρχή της βλάβης ...	52
2. Τα όρια της ποινικής νομοθέτησης	54
2.1. Η αρχή της αναλογικότητας	55
2.2. Η αρχή της επικουρικότητας. Η ποινή ως ultima ratio του νομοθέτη.....	57
3. Η ποινικοποίηση ως υποχρέωση του νομοθέτη	57
3.1. Το δικαίωμα του πολίτη να είναι ασφαλής ως ατομικό δικαίωμα	57
3.2. Υποχρέωση ποινικοποίησης βάσει κανόνων υπέρτερης τυπικής ισχύος ...	58
3.3. Ενωσιακό δίκαιο και ποινική νομοθεσία.	59
3.3.1. Το δημοκρατικό έλλειμμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση προ της Συνθήκης της Λισαβόνας.....	59
3.3.2. Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας.....	61
3.3.2.1. Η εξουσιοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς ποινική νομοθέτηση. Το νομικό πλαίσιο της και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της.....	61
3.3.2.2. Η περιστολή του «δημοκρατικού ελλείμματος» στη Συνθήκη της Λισαβόνας και η σημασία των σχετικών ρυθμίσεων για την ποινική νομοθέτηση	63
3.3.2.3. Απαγόρευση αοριστίας και κριτήρια ποινικοποίησης στο νέο Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο.....	63

Περιεχόμενα

IV. «Κοινωνική άμυνα» αντί ποινής; Η αμφισβήτηση της ποινής και οι συνέπειές της	63
V. Το «ποινικό δίκαιο του εχθρού»	66
VI. Ο ποινικός κώδικας και η εξέλιξη της νεότερης ελληνικής ποινικής νομοθεσίας	66
§ 2. Η ΠΟΙΝΗ ΚΑΙ Η ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΒΑΣΗ	69
I. Η έννοια της ποινής.....	70
1. Ορισμός.....	70
2. Τα βασικά χαρακτηριστικά της ποινής	70
II. Η δικαιολογική βάση της ποινής	71
1. Οι απόλυτες θεωρίες. Η ποινή ως δίκαιη ανταπόδοση	72
2. Οι σχετικές θεωρίες περί ποινής	73
2.1. Η γενική πρόληψη.....	74
2.1.1. Η αρνητική γενική πρόληψη (εκφοβισμός).....	74
2.1.2. Η θετική γενική πρόληψη	75
2.2. Η ειδική πρόληψη	76
3. Οι ενωτικές θεωρίες	77
3.1. Ειδική πρόληψη μέσω εξιλέωσης;.....	77
3.2. Η γενική και ειδική πρόληψη ως σκοποί της ποινής και η ενοχή του δράστη ως όριο της ποινής	78
3.3. Συμπέρασμα.....	80
III. Τα μέτρα ασφαλείας	81
IV. Οι ποινές και τα μέτρα ασφαλείας κατά τον ποινικό μας κώδικα.....	82
1. Ο περιορισμός του δυαδικού συστήματος με τον ισχύοντα ποινικό κώδικα	82
2. Οι ποινές του ποινικού κώδικα	83
2.1. Οι κύριες ποινές.....	83
2.1.1. Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές.....	84
2.1.2. Η χρηματική ποινή.....	84
2.1.3. Η παροχή κοινωφελούς εργασίας	85
2.2. Οι παρεπόμενες ποινές	85
3. Τα μέτρα ασφαλείας κατά τον ποινικό κώδικα	86
V. Οι διοικητικές κυρώσεις και η διάκρισή τους από τις αληθείς ποινές.....	88
1. Το ζήτημα	88
2. Η πρακτική σημασία της διάκρισης	88
3. Τα κριτήρια της διάκρισης.....	89
VI. Το πρόβλημα των κρυπτοποιών και η αντιμετώπισή του.....	93
1. Κρυπτοποιινές και εθνικό δίκαιο	93
2. Κρυπτοποιινές και δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	95
VII. Οι ποινές τάξεως και λοιπές κυρώσεις.....	95
§ 3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ.	
NULLUM CRIMEN, NULLA POENA SINE LEGE	97
I. Σύνταγμα και ποινικό δίκαιο.....	98
II. Η αρχή της νομιμότητας γενικά	99
III. Οι επί μέρους αρχές.....	102

1. Η αρχή ουδεμίας ποινή χωρίς γραπτό νόμο. Η απαγόρευση του εθίμου.....	102
1.1. Ο γραπτός νόμος.....	102
1.2. Οι γενικές αρχές του δικαίου ως θεμέλιο του αξιόποινου.....	102
1.3. Το έθιμο.....	103
1.4. Οι λεγόμενοι «λευκοί» ποινικοί νόμοι.....	104
2. Η απαγόρευση της αναλογίας.....	105
2.1. Η έννοια της αναλογίας και η σημασία της απαγόρευσης.....	105
2.2. Γλωσσικό νόημα και σκοπός του νομοθέτη.....	107
2.2.1. Η τελεολογική συστολή στο ποινικό δίκαιο.....	107
2.2.2. Οι περιπτώσεις τελεολογικής διαστολής.....	109
3. Η αναδρομικότητα των ποινικών νόμων.....	109
3.1. Η απαγόρευση της αναδρομικότητας των ποινικών νόμων in malam partem.....	109
3.1.1. Έννοια και δικαιολογική βάση της απαγόρευσης.....	109
3.2. Η αναδρομική εφαρμογή επιεικέστερου ποινικού νόμου.....	110
3.2.1. Το άρθρ. 2 ΠΚ και η δικαιολογική βάση του.....	110
3.2.2. Η επιεικέστερη διάταξη κατ' άρθρ. 2 παρ. 1 ΠΚ. Έννοια και περιπτώσεις.....	111
3.2.3. Νεότερη διάταξη εν μέρει αυστηρότερη και εν μέρει επιεικέστερη.....	114
3.2.4. Ανέγκλητο της πράξης μετά την καταδίκη; Το άρθρ. 2 παρ. 2 ΠΚ.....	116
3.2.5. Λοιπά ζητήματα αναδρομικότητας κατά τον ισχύοντα ΠΚ.....	117
3.3. Νόμοι με προσωρινή ισχύ.....	118
3.4. Επιεικέστερος νόμος και μέτρα ασφαλείας.....	119
3.5. Αναδρομικότητα και λευκοί ποινικοί νόμοι.....	119
3.6. Οι δικονομικοί ποινικοί νόμοι.....	121
3.7. Η νομολογία.....	121
3.8. Απαγόρευση αναδρομής και ΕυρΔΔΑ.....	121
4. Η απαγόρευση της αοριστίας.....	122
§ 4. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	127
I. Ο νομοθετικός ορισμός του εγκλήματος.....	127
1. Το άρθρ. 14 παρ. 1 ΠΚ.....	127
2. Τα λογικώς αναγκαία στοιχεία του εγκλήματος.....	128
3. Η ειδική υπόσταση, το άδικο και η ενοχή και το ειδικότερο περιεχόμε- νό τους.....	129
II. Η διερεύνηση των στοιχείων του εγκλήματος από τον εφαρμοστή.....	132
§ 5. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	134
I. Η έννοια της πράξης.....	134
1. Αποστολή και λειτουργία της έννοιας της πράξης στο ποινικό δίκαιο.....	134
2. Οι κυριότερες θεωρίες περί πράξης.....	136
2.1. Η θεωρία της αιτιότητας (φυσιοκρατική θεωρία).....	136
2.2. Η θεωρία της πράξης ως σκόπιμης δράσης.....	136
2.3. Η κοινωνική θεωρία περί πράξης.....	137
2.4. Άλλες θεωρίες.....	138
2.4.1. Οι αρνητικές θεωρίες περί πράξης.....	138
2.4.2. Οι προσωπικές θεωρίες.....	138

Περιεχόμενα

3. Η έννοια της πράξης. Στοιχεία και ορισμός	139
4. Οι μη πράξεις.....	140
4.1. Προσβολή εννόμων αγαθών από τη συμπεριφορά ζώων, από φυσικά φαινόμενα ή από πράγματα	140
4.2. Τα εσωτερικά γεγονότα	141
4.3. Vis absoluta	142
4.4. Απάλειψη της συνείδησης.....	142
4.5. Ανακλαστικές κινήσεις	143
4.6. Άλλες περιπτώσεις.....	144
5. Οριακές περιπτώσεις που συνιστούν πράξη.....	144
5.1. Μεθυστική υποβολή- Πλύση εγκεφάλου- Διχαστική διαταραχή.....	144
5.2. Παρορμητικές, ορμητικές και υποβουλητικές πράξεις και αυτοματισμοί.....	145
5.3. Αυθόρμητες αντιδράσεις	146
II. Ειδικά ζητήματα	146
1. Συμπεριφορά «προς έτερον»;	146
2. Το αξιόποινο των νομικών προσώπων.....	147
3. Ευθύνη για τις πράξεις άλλων.....	150
III. Η παράλειψη ως μορφή συμπεριφοράς	151
§ 6. Η ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	153
I. Η έννοια της ειδικής υπόστασης	153
1. Περιεχόμενο και λειτουργίες	153
2. Η «θεωρία των αρνητικών στοιχείων της ειδικής υπόστασης»	154
3. Αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση ως επιμέρους συστατικά της ειδικής υπόστασης.....	154
II. Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	157
1. Περιεχόμενο και σημασία της αντικειμενικής υπόστασης.....	157
1.1. Τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης	157
1.2. Η σημασία της αντικειμενικής υπόστασης	158
2. Το αντικείμενο του εγκλήματος	158
2.1. Νομικό και υλικό αντικείμενο	158
2.2. Πρακτική σημασία της διάκρισης	159
2.3. Ο παθών από το έγκλημα. Έννοια και σημασία	160
2.4. Τα σημαντικότερα είδη των εννόμων αγαθών.....	161
2.4.1. Ατομικά και υπερατομικά έννομα αγαθά.....	161
2.4.2. Προσωποπαγή και μη προσωποπαγή έννομα αγαθά.....	161
2.4.3. Ημεδαπά, αλλοδαπά και κοινά έννομα αγαθά.....	161
3. Οι περιστάσεις του εγκλήματος ως στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης.....	162
4. Τα άγραφα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης	163
5. Υποκειμενικά στοιχεία στην αντικειμενική υπόσταση;	163
III. Περιγραφικά και αξιολογικά στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης.....	164
IV. Οι εξωτερικοί όροι του αξιοποίνου	167
1. Έννοια και λειτουργία των εξωτερικών όρων του αξιοποίνου	167
2. Πρακτική σημασία	168
3. Αμφισβητούμενες περιπτώσεις	169
4. Οι αποκαλούμενοι «μη γνήσιοι» εξωτερικοί όροι του αξιοποίνου	170

§ 7. ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ.....	172
I. Με βάση την απειλούμενη ποινή στο νόμο.....	172
1. Η διχοτόμηση των εγκλημάτων. Κακουργήματα και πλημμελήματα	172
2. Πρακτική σημασία της διάκρισης	174
II. Με βάση τη διαμόρφωση της αντικειμενικής υπόστασης.....	175
1. Κοινά και ιδιαίτερα εγκλήματα	175
2. Εγκλήματα συμπεριφοράς και εγκλήματα αποτελέσματος	177
3. Εγκλήματα βλάβης και εγκλήματα διακινδύνευσης	180
3.1. Γενικά.....	180
3.2. Βλάβη και κίνδυνος στο ποινικό δίκαιο	180
3.3. Ειδικότερα: Εγκλήματα συγκεκριμένης και αφηρημένης διακινδύνευσης	181
3.4. Τα εγκλήματα «αφηρημένα συγκεκριμένης» διακινδύνευσης.....	183
4. Εγκλήματα ενεργείας και εγκλήματα παραλείψεως.....	183
5. Στιγμαϊά και διαρκή εγκλήματα	185
6. Απλά και σύνθετα εγκλήματα	188
7. Εγκλήματα απλότροπα (απλά) και εγκλήματα μικτά	189
8. Βασικά εγκλήματα και εγκληματικές παραλλαγές. Το ιδιώνυμο έγκλημα	191
8.1. Βασικά εγκλήματα και εγκληματικές παραλλαγές. Προνομιούχα και διακεκριμένα εγκλήματα	191
8.2. Το ιδιώνυμο έγκλημα	193
8.2.1. Έννοια	193
8.2.2. Πρακτική σημασία της διάκρισης.....	194
8.3. Επίμετρο: Οι επιβαρυντικές περιστάσεις και οι κανόνες δικαστικής επιμέτρησης της ποινής.....	196
9. Ιδιόχειρα εγκλήματα.....	197
10. Εγκλήματα επιχειρήσεως	198
11. Εγκλήματα συναντώμενης δράσης και εγκλήματα συγκλίνουσας δράσης ...	199
12. Τα εγκλήματα σχέσης	199
13. Τα συναρτώμενα εγκλήματα	200
III. Με βάση την υπαιτιότητα.....	200
§ 8. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΣ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΑΣΗΣ	202
I. Ο αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης.....	203
1. Γενικά	203
2. Η θεωρία του ισοδυναμίου των όρων	204
2.1. Πρώτη προσέγγιση της έννοιας	204
2.2. Το αποτέλεσμα ως συγκεκριμένο μέγεθος.....	204
2.3. Προσθήκη εφεδρικών αιτίων; Το ζήτημα της υποθετικής αιτιώδους διαδρομής.....	206
2.4. Κριτήρια αιτιότητας	207
2.5. Η «απαγόρευση της αναδρομής»	209
2.6. Ειδικά ζητήματα αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου κατά τη θεωρία του ισοδυναμίου των όρων	210
2.6.1. Η «υπερκέραση» ως περίπτωση διακοπής της αιτιότητας	210

Περιεχόμενα

2.6.2. Σωρευτική αιτιότητα	210
2.6.3. Υπαλλακτική αιτιότητα	212
2.6.4. Αποδεικτικά προβλήματα	212
2.7. Η ανεπάρκεια της θεωρίας του ισοδυναμίου των όρων.....	213
3. Λοιπές θεωρίες περί αιτιότητας.....	214
3.1. Η θεωρία του νομοτελούς όρου.....	214
3.2. Η θεωρία της νομικά σημαντικής αιτιότητας.....	214
3.3. Η θεωρία της πρόσφορης αιτίας	215
4. Η αιτιότητα ως νομική έννοια. Γενική αιτιότητα	215
4.1. Η αιτιότητα ως νομική έννοια.....	215
4.2. Γενική αιτιότητα	216
5. Η διακοπή σωστικής αιτιώδους διαδρομής.....	216
II. Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος ως πρόσθετο στοι- χείο της αντικειμενικής υπόστασης	219
1. Γενικά	219
1.1. Έννοια και αποστολή του αντικειμενικού καταλογισμού.....	219
1.2. Θεωρητική θεμελίωση	220
1.3. Ο αντικειμενικός καταλογισμός ως πρόσθετο στοιχείο και όχι υποκατάστατο της αιτιότητας.....	221
1.4. Ο αντικειμενικός καταλογισμός ως απολύτως κρατούσα γνώμη στην επιστήμη	221
2. Η αναγκαιότητα της θεωρίας του αντικειμενικού καταλογισμού και τα αδιέξοδα της αντίθετης άποψης	223
3. Πότε αποκλείεται ο αντικειμενικός καταλογισμός	227
3.1. Όταν ο κίνδυνος δεν είναι νομικά σημαντικός	227
3.1.1. Ο νομικά σημαντικός κίνδυνος	227
3.1.2. Η επίταση του κινδύνου.....	228
3.1.3. Η επιτρεπτή κινδυνώδης δράση.....	229
3.1.4. Η περιστολή του κινδύνου	229
3.1.5. Η καθυστέρηση του αποτελέσματος.....	230
3.2. Όταν η αιτιώδης διαδρομή δεν υπόκειται στον έλεγχο του δράστη	230
3.3. Όταν πρόκειται για εντελώς άτυπη αιτιώδη διαδρομή	230
3.4. Όταν δεν συντρέχει ο σκοπός προστασίας του κανόνα	231
3.5. Επί νόμιμης εναλλακτικής συμπεριφοράς	231
3.6. Όταν το αποτέλεσμα οφείλεται σε αυτοδιακινδύνευση του παθό- ντα ή σε πράξη τρίτου (novus actus interveniens)	232
3.7. Η «απαγόρευση της αναδρομής» ως λόγος αποκλεισμού του αντι- κειμενικού καταλογισμού;.....	233
3.8. Πράξεις διάσωσης	234
3.9. Όταν το βαρύτερο αποτέλεσμα δεν συνιστά πραγμάτωση του κιν- δύνου που τέθηκε με το βασικό έγκλημα.....	234
§ 9. Η ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ	235
I. Η έννοια της υποκειμενικής υπόστασης	235
II. Τα υποκειμενικά στοιχεία του αδικού.....	235
1. Έννοια και λειτουργία	235

2. Τα επί μέρους υποκειμενικά στοιχεία του αδίκου (υ.σ.α.).....	236
3. Πρακτική σημασία των υποκειμενικών στοιχείων του αδίκου.....	238
4. Τα λεγόμενα φρονηματικά στοιχεία	240
III. Είναι ο δόλος (γενικό υποκειμενικό) στοιχείο του αδίκου;.....	241
1. Ο δόλος ως γενικό υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου	241
1.1. Ο δόλος προσδιορίζει την βαρύτητα του αδίκου.....	241
1.2. Ο δόλος είναι κατά νόμον υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου στην απόπειρα.....	242
1.3. Δόλο (πρόθεση) μπορεί να έχει και ο ανίκανος προς καταλογοισμό.....	243
1.4. Ο δόλος αποτελεί λογική προϋπόθεση στοιχείων του αδίκου και δη των υποκειμενικών	245
1.5. Ο δόλος επηρεάζει την εφαρμογή των διατάξεων για την άμυνα και την κατάσταση ανάγκης.....	245
1.6. Συμπέρασμα	246
2. Ο δόλος ως υ.σ.α. και ο αντικειμενικός χαρακτήρας του αδίκου.....	246
3. Η διδασκαλία για τη διπλή θέση του δόλου.....	247
IV. Η υπαιτιότητα στον ποινικό μας κώδικα	247
§ 10. Ο ΔΟΛΟΣ	249
I. Έννοια και αντικείμενο του δόλου	250
1. Ο ορισμός του δόλου στο νόμο και στην επιστήμη.....	250
2. Το αντικείμενο του δόλου ειδικότερα	251
3. Τα είδη του δόλου.....	253
3.1. Άμεσος δόλος πρώτου βαθμού (επιδίωξη)	253
3.2. Άμεσος δόλος δεύτερου βαθμού («αναγκαίος δόλος»).....	254
3.3. Ενδεχόμενος δόλος	254
II. Η ρύθμιση του ποινικού κώδικα.....	255
1. Η πρόθεση. Πότε αρκεί οποιοδήποτε είδος δόλου.....	255
2. Πότε απαιτείται επιδίωξη	256
2.1. Ο σκοπός ως υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου.....	256
2.2. Η επιδίωξη ως δόλος καλύπτων όλη την αντικειμενική υπόσταση.....	256
3. Η «γνώση». Πότε αποκλείεται ο ενδεχόμενος δόλος	257
3.1. Η ρύθμιση του ΠΚ.....	257
3.2. Σχέση «γνώσης» και άμεσου δόλου πρώτου βαθμού. Η επιδίωξη ενδεχομένου.....	258
3.3. Ειδικά ζητήματα	259
4. Πότε πρέπει να υπάρχει ο δόλος. Επιγενόμενος και προγενέστερος δόλος ...	261
5. Ο διαζευκτικός δόλος	263
III. Η διάκριση του ενδεχόμενου δόλου από την εν συνειδήσει αμέλεια	264
1. Οι γνωστικές θεωρίες	265
2. Οι βουλητικές θεωρίες.....	266
2.1. Η θεωρία της επιδοκίμασίας	266
2.2. Η θεωρία της αποδοχής του κινδύνου.....	268
3. Η θεωρία της αδιαφορίας	269
3.1. Γενικά	269
3.2. Η ιδιαιτέρως επίμεμπτη αδιαφορία (ασυνειδησία).....	270

Περιεχόμενα

3.3. Παρεμφερείς έννοιες.....	270
3.3.1. Η «εκούσια άγνοια»	270
3.3.2. Η «απώθηση από τη συνείδηση»	271
4. Ο ενδεχόμενος δόλος κατά τον ποινικό μας κώδικα	271
4.1. Η «αποδοχή» του αποτελέσματος ως κεντρικό πρόβλημα	271
4.2. Η έννοια της «αποδοχής» ειδικότερα στην επιστήμη και τη νομολογία ..	272
4.3. Οι ενδείκτες του ενδεχόμενου δόλου	273
4.4. Κριτήρια που «αντενδεικνύουν» τον ενδεχόμενο δόλο	275
4.4.1. Οι επί μέρους αντενδείξεις	275
(α) «Η κατάσταση ελέγχεται»	275
(β) Η λήψη αποτρεπτικών μέτρων	275
(γ) Η “αμοιβαιότητα του κινδύνου”	276
(δ) Η συμπεριφορά του δράστη μετά την πράξη	277
(ε) Η επανάληψη της αυτής συμπεριφοράς στο παρελθόν	277
4.4.2. Η μεθοδολογική αξία των αντενδείξεων	277
4.4.3. Ειδικότερα: η «μετάθεση του κινδύνου» ως ενδεικτής δόλου.....	278
5. Ο δόλος ως διαθετική έννοια	279
5.1. Η εν τοις πράγμασι αντιμετώπιση του ενδεχόμενου δόλου ως δια- θετικής έννοιας από τη νομολογία.....	279
5.2. Πρακτικός ορισμός του ενδεχόμενου δόλου	282
5.3. Η σχέση δόλου και αμελείας ως αξιολογική σχέση διαβάθμισης	283
6. Παρέμβαση: Η βαρύτερη τιμώρηση της βαριάς αμελείας ως διέξο- δος de lege ferenda	284
IV. Η γνώση «στο περιθώριο της συνείδησης» (Mitbewusstsein).....	290
V. Περιγραφικά και αξιολογικά στοιχεία ως αντικείμενο του δόλου	292
VI. Δόλος και συνείδηση του αδίκου.....	293
VII. Η πραγματική πλάνη	294
1. Η ρύθμιση του ποινικού μας κώδικα (άρθρ. 30 παρ. 1 ΠΚ).....	294
1.1. Η έννοια της πραγματικής πλάνης	294
1.2. Η άγνοια του δράστη ως προς τη συνδρομή περίπτωσης που θε- μελιώνει προνόμιο.....	296
1.3. Η τιμώρηση κατά τις διατάξεις περί αμελείας.....	297
1.4. Η ανάστροφη πραγματική πλάνη.....	298
1.5. Αξιολογικά στοιχεία και «ειδικά στοιχεία του αδίκου» ως αντικεί- μενα του δόλου	298
1.5.1. Αξιολογικά στοιχεία.....	298
1.5.2. Τα «ειδικά στοιχεία του αδίκου»	298
2. Η πλάνη ως προς την αιτιώδη διαδρομή.....	299
3. Η πλάνη περί την ταυτότητα του υλικού αντικειμένου	301
4. Το αστόχημα βολής	303
5. Οι περιπτώσεις του λεγόμενου «γενικού δόλου» (dolus generalis)	304
6. Πραγματική πλάνη και πλάνη περί την υπαγωγή.....	306
§ 11. Η ΑΜΕΛΕΙΑ	309
I. Το εξ αμελείας έγκλημα γενικά.....	310
II. Η αντικειμενική υπόσταση του εξ αμελείας εγκλήματος αποτελέσματος	311

1. Η αντικειμενική παράβαση ενός καθήκοντος επιμελείας (εξωτερική αμέλεια) ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος.....	312
2. Η αντικειμενική δυνατότητα πρόβλεψης του αποτελέσματος (προσφορότητα της πράξης ως προς το αποτέλεσμα) ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος.....	314
3. Η συνάφεια κινδύνου μεταξύ της παράβασης του καθήκοντος επιμελείας (πλημμελούς συμπεριφοράς) και του αποτελέσματος ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος.....	315
4. Ο σκοπός προστασίας του κανόνα ως όριο του αντικειμενικού καταλογισμού	316
5. Η ελληνική νομολογία	317
6. Η παράλειψη ως συστατικό της αμέλειας. Πότε υπάρχει έγκλημα ενεργείας και πότε μη γνήσιο έγκλημα παραλείψεως από αμέλεια	318
6.1. Η ενυπάρχουσα στην αμέλεια παράλειψη	319
6.2. Το εξ αμελείας μη γνήσιο έγκλημα παραλείψεως και η διάκριση αυτού από το εξ αμελείας έγκλημα τέλεσης	320
6.3. Η φαινομένη συρροή του εξ αμελείας εγκλήματος ενεργείας και παραλείψεως.....	322
6.4. Η θέση της νομολογίας και τα εξ αυτής προβλήματα	323
7. Το μέτρο της αντικειμενικά οφειλόμενης επιμέλειας.....	326
8. Η αρχή της εμπιστοσύνης, η αρχή του καταμερισμού εργασίας και το καθήκον ενημέρωσης ως συμπληρωτικοί κανόνες επιμέλειας	328
8.1. Η αρχή της εμπιστοσύνης	328
8.2. Η αρχή του καταμερισμού εργασίας.....	330
8.3. Συγκλίνουσα αμέλεια πλειόνων.....	331
8.4. Το καθήκον ενημέρωσης	331
9. Η αποχή από την επικίνδυνη δραστηριότητα ως συμμόρφωση στο καθήκον επιμελείας	331
10. Η επιτρεπτή κινδυνώδης δράση.....	331
11. Η θέση της νομολογίας	332
12. Ατομικές ικανότητες του δράστη ως αντικειμενικό μέτρο επιμελείας;	332
III. Η υποκειμενική πλευρά της αμέλειας. Η αμέλεια ως μορφή υπαιτιότητας.....	334
1. Γενικές προϋποθέσεις	334
1.1. Ενσυνείδητη και άνευ συνειδήσεως αμέλεια.....	334
1.2. Η υποκειμενική υπόσταση του εξ αμελείας εγκλήματος. Υποκειμενική παράβαση καθήκοντος επιμελείας και υποκειμενική δυνατότητα πρόβλεψης του αποτελέσματος.....	335
1.3. Ηθική αδυναμία ως όριο της υποκειμενικής αμέλειας;.....	337
2. Η αμέλεια «περί την ανάληψη» του εγχειρήματος	337
IV. Η αμέλεια ως διαβαθμίσιμη έννοια	338
§ 12. ΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΔΙΑΚΡΙΝΟΜΕΝΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ	340
I. Γενικά χαρακτηριστικά και βασική προβληματική	340
II. Τα επί μέρους ζητήματα	343

Περιεχόμενα

1. Στοιχειοθετείται έγκλημα εκ του αποτελέσματος όταν ο δράστης έχει δόλο ως προς το βαρύτερο αποτέλεσμα;	343
2. Η νομική φύση του βαρύτερου αποτελέσματος. Το εξ αμελείας βαρύτερο αποτέλεσμα ως αυτοτελώς αξιόποιο εξ αμελείας έγκλημα.....	346
3. Ο συγκεκριμένος κίνδυνος ως βαρύτερο αποτέλεσμα;	348
4. Βασικό έγκλημα εξ αμελείας;.....	348
III. Ο νομοθετικός λόγος της βαρύτερης τιμώρησης των εκ του αποτελέσματος διακρινόμενων εγκλημάτων.....	350
1. Ο ιδιαίτερα αποδοκιμαζόμενος κίνδυνος πρόκλησης του βαρύτερου αποτελέσματος	350
2. Η θεωρία του τυπικού κινδύνου.....	351
IV. Τα ζητήματα συρροής. Πότε στοιχειοθετείται έγκλημα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο και πότε αληθής κατ' ιδέα συρροή;	352
V. Τα ζητήματα συμμετοχής. Στοιχειοθετείται έγκλημα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο όταν το βαρύτερο αποτέλεσμα πραγματοποιείται σε βάρος συμμετόχου;	356
VI. Η βαριά σωματική βλάβη (άρθρ. 310 ΠΚ) στον ισχύοντα ποινικό κώδικα	356
§ 13. ΤΑ ΜΗ ΓΝΗΣΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΩΣ.....	360
I. Η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση ως κεντρικό στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης στο μη γνήσιο έγκλημα παραλείψεως	360
1. Το άρθρ. 15 ΠΚ.....	360
2. Έννοια και νομική φύση της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης	361
3. Πηγές της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης	362
3.1. Ο νόμος.....	362
3.2. Η σύμβαση και η εκούσια ανάληψη προστατευτικής θέσης.....	363
3.3. Η προγενέστερη επικίνδυνη ενέργεια	365
4. Η «εγγυητική θέση» του παραλείποντος ως κριτήριο ισοδυναμίας της παραλείψεως προς την ενέργεια.....	369
5. Η αποτροπή βλαβών από συγκεκριμένη εστία κινδύνου.....	371
5.1. Γενικά.....	371
5.2. Η παραμέληση εποπτείας ανηλίκων ειδικότερα	372
II. Η ειδική υπόσταση του εκ προθέσεως μη γνησίου εγκλήματος παραλείψεως	373
1. Η παράλειψη ως εγκληματική συμπεριφορά στην αντικειμενική υπόσταση	373
1.1. Η παράλειψη (μη επιχείρηση επιβεβλημένης ενεργείας) ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του μη γνησίου εγκλήματος παραλείψεως	373
1.2. Παράλειψη και φυσική δυνατότητα ενεργείας. Η παράλειψη ως μορφή συμπεριφοράς και ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης.....	374
2. Η υποθετική αιτιότητα ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης στο μη γνήσιο έγκλημα παραλείψεως.....	375
III. Η διάκριση ενεργείας και παραλείψεως. Η σύνθετη (πολυσήμαντη) συμπεριφορά.....	377
IV. Η δυνητική μείωση της ποινής κατ' άρθρ. 15 παρ. 2 ΠΚ.....	379

§ 14. ΤΟ ΑΔΙΚΟ.....	383
I. Η νομική φύση της άρσης του αδίκου.....	383
1. Η άρση του αδίκου ως εξαιρετική και αρνητική κρίση.....	383
2. Πρακτική σημασία της τελειωτικής κρίσης για το άδικο.....	384
3. Το αντικείμενο της κρίσης για το άδικο.....	384
4. Η αρχή της ενότητας της έννομης τάξης.....	386
5. Το έθιμο ως λ.α.α.....	386
II. Τα είδη λόγων άρσης του αδίκου.....	387
1. Γενικοί και ειδικοί λόγοι άρσης του αδίκου.....	387
2. Προσωπικοί και καθολικοί λόγοι άρσης του αδίκου.....	388
3. Αλλοδαποί λόγοι άρσης του αδίκου.....	389
III. Η έννοια του αδίκου ειδικότερα.....	390
1. Τυπικό και ουσιαστικό άδικο.....	390
2. Ποινικό άδικο και γενικό άδικο.....	391
3. Άρση αδίκου αμελών πράξεων;.....	392
IV. Τα θεμέλια του αδίκου: απαξία της συμπεριφοράς και απαξία του απο- τελέσματος.....	394
1. Θεωρητική και πρακτική σημασία του ζητήματος.....	394
2. Οι θεωρίες για τη θεμελίωση του αδίκου.....	395
2.1. Οι σχετικές απόψεις.....	395
2.2. Το ειδικότερο περιεχόμενο του αδίκου της συμπεριφοράς και του αδίκου του αποτελέσματος.....	396
3. Η δομή των λόγων άρσης του αδίκου βάσει των περί αδίκου αντιλήψεων....	397
V. Τα «υποκειμενικά στοιχεία της δικαιολόγησης».....	398
1. Το πρόβλημα και οι προταθείσες λύσεις.....	398
2. «Ευσυνείδητη έρευνα» των αντικειμενικών προϋποθέσεων ενός λό- γου άρσης του αδίκου;.....	402
3. Το «προνόμιο του κράτους να πλανάται».....	402
4. Οι έννομες συνέπειες της έλλειψης ενός υποκειμενικού στοιχείου της δικαιολόγησης.....	403
4.1. Η «λύση της απόπειρας».....	404
4.2. Η «λύση του τετελεσμένου» εγκλήματος.....	404
4.3. Τελικό συμπέρασμα.....	405
5. Οι «ατελώς δίπρακτοι» λόγοι άρσεως του αδίκου.....	406
VI. Θεμελιώδεις αρχές των λόγων άρσης του αδίκου.....	407
VII. Η Θυματοδογματική ως νομικό ζήτημα.....	408
1. Θύμα και ποινική δογματική.....	408
2. Εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας;.....	409
VIII. Η κοινωνικώς πρόσφορη συμπεριφορά.....	410
IX. Η επιτρεπτή κινδυνώδης δράση.....	411
X. Η συρροή λόγων άρσης του αδίκου.....	411
§ 15. Η ΠΡΟΣΤΑΓΗ.....	414
I. Η διάταξη του άρθρ. 21 ΠΚ.....	414
1. Βασικά χαρακτηριστικά.....	414
2. Η νομιμότητα της προσταγής.....	416

Περιεχόμενα

2.1. Προσταγές στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης	417
2.2. Προσταγή στο πλαίσιο στρατιωτικής υπηρεσίας.....	419
2.3. Προσταγή και στελέχη της Ελληνικής Αστυνομίας.....	420
3. Προσταγή και εξ αμελείας εγκλήματα	421
II. Προσταγή και διεθνή εγκλήματα.....	421
III. Ο προβληματικός χαρακτήρας της ρύθμισης περί προσταγής.....	422
§ 16. Η ΑΜΥΝΑ.....	424
I. Η άμυνα ως λόγος άρσης του αδικού.....	425
1. Ο ορισμός του νόμου	425
2. Δικαιολογική βάση.....	425
II. Οι ειδικότερες προϋποθέσεις της άμυνας.....	426
1. Η κατάσταση άμυνας.....	426
1.1. Επίθεση.....	427
1.1.1. Ορισμός.....	427
1.1.2. Επίθεση και απλώς ανάρμοστη συμπεριφορά	427
1.1.3. Πότε δεν υπάρχει «επίθεση».....	427
1.1.4. Αμελής επίθεση;.....	428
1.1.5. Η απρόσφορη απόπειρα ως «επίθεση».....	429
1.1.6. Επίθεση με παράλειψη.....	429
1.1.7. Υπάρχουν εγκλήματα μη δυνάμενα να συνιστούν «επίθεση»;.....	431
1.1.8. Τα έννομα αγαθά κατά των οποίων μπορεί να στρέφεται η επίθεση (δεκτικά άμυνας)	432
1.1.8.1. Τα «έννομα αγαθά του δράστη ή άλλου».....	432
1.1.8.2. Άμυνα προς υπεράσπιση υπερατομικών εννόμων αγαθών;..	433
1.1.8.3. Εξαίρεση: όταν συμπροβάλλεται και ατομικό έννομο αγαθό.....	435
1.1.9. Άμυνα υπέρ τρίτου	435
1.1.10. Δυσχέρεια οριοθέτησης των δεκτικών άμυνας εννόμων αγαθών...	436
1.2. Παρούσα	437
1.2.1. Πότε είναι «παρούσα» η επίθεση;.....	437
1.2.2. Προληπτικά μέτρα και άμυνα	439
1.2.3. Άμυνα και διαρκή εγκλήματα	439
1.2.4. Χρονικά όρια άμυνας σε σχέση με την τελείωση και την ου- σιαστική αποπεράτωση του εγκλήματος του επιτιθέμενου	440
1.2.5. Αυτόματα αμυντικά μηχανήματα.....	441
1.2.6. Παρούσα επίθεση και εγκλήματα παραλείψεως.....	442
1.3. Άδικη	443
1.3.1. Έννοια	443
1.3.2. Άμυνα κατά ακαταλογίστων;.....	444
1.3.3. Τα δύο θεμέλια του αδικού της επίθεσης	445
2. Η αμυντική πράξη	446
2.1. Η αμυντική πράξη ως προσβολή του επιτιθέμενου.....	446
2.2. Άμυνα κατά οργάνων της επίθεσης.....	447
2.3. Η αμυντική πράξη ως αναγκαία προσβολή	448
2.4. Ματαιότητα της αμυντικής πράξης.....	449

2.5. Φυγή αντί άμυνας;	450
2.6. Άμυνα κατά στενών συγγενών;	452
2.7. Άμυνα ενώπιον αστυνομικών. Επικουρικότητα της άμυνας έναντι των μέσων κρατικής καταστολής	453
2.8. Ακούσιες συνέπειες της αμυντικής πράξης	453
3. Το αναγκαίο μέτρο της άμυνας	454
3.1. Εξειδίκευση του αναγκαίου μέτρου.....	454
3.2. Ανατροπή του κριτηρίου της δυναναλογίας επί εισβολής στην κατοικία του αμυνόμενου.....	457
3.3. Ασήμαντες προσβολές.....	457
3.4. Το άρθρ. 2 II ΕυρΣΔΑ.....	458
4. Οι υποκειμενικές προϋποθέσεις της αμυντικής πράξης.....	459
5. Ζητήματα πλάνης	460
III. Άμυνα και Αστυνομία.....	461
1. Αστυνομικά όργανα και άμυνα υπέρ τρίτου.....	461
1.1. Η «θεωρία του δημοσίου Δικαίου»	461
1.2. Η «λύση του ποινικού δικαίου»	462
1.3. Η υπόθεση Daschner	464
2. Σχέση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικούς και άμυνας.....	465
IV. Η υπέρβαση των ορίων της άμυνας	466
1. Η ρύθμιση του άρθρ. 23 ΠΚ.....	466
2. Ειδικότερα: η υπέρβαση της άμυνας από φόβο ή ταραχή.....	468
3. Περιπτώσεις.....	469
4. Δικονομικά.....	470
V. Η υπαίτια κατάσταση άμυνας	470
VI. Επίμετρο: άμυνα σε περίπτωση αμοιβαίας επίθεσης;	472
§ 17. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑΓΚΗΣ ΠΟΥ ΑΙΡΕΙ ΤΟ ΑΔΙΚΟ	475
I. Έννοια και δικαιολογική βάση της κατάστασης ανάγκης ως λόγου άρσης του αδίκου	475
II. Οι επί μέρους προϋποθέσεις της άρσης του αδίκου λόγω κατάστασης ανάγκης	476
1. Ο «κίνδυνος» ως προϋπόθεση της κατάστασης ανάγκης	476
1.1. Έννοια.....	476
1.2. Η προέλευση του κινδύνου.....	478
2. Κίνδυνος «άλλως αναπότρεπτος»	479
3. Κίνδυνος που απειλεί «το πρόσωπο ή την περιουσία του ίδιου ή κάποιου άλλου».....	481
4. «Χωρίς δική του υπαιτιότητα»	484
5. Εξαιρέση: Το καθήκον του πράττοντος να εκτεθεί στον κίνδυνο.....	486
6. Η πράξη αποτροπής του κινδύνου	486
6.1. Γενικά. Η σημαντικά κατώτερη κατά το είδος και τη σπουδαιότητα πράξη.....	486
6.2. Το είδος της προσβολής	487
6.3. Η σπουδαιότητα της βλάβης	490
6.4. Περιπτώσεις αυθεντικής στάθμισης από το νόμο	491

Περιεχόμενα

6.5. Προσβολή απλώς κατώτερη.....	492
7. Τα υποκειμενικά στοιχεία της δικαιολογήσεως	492
III. Υπέρβαση της κατάστασης ανάγκης.....	492
IV. «Αμυντική» και «επιθετική» κατάσταση ανάγκης	493
V. Η κατάσταση ανάγκης ως προϊόν βίας.....	494
VI. Η κατάσταση ανάγκης του άρθρ. 285 ΑΚ	495
VII. Η αποδεικτική κατάσταση ανάγκης	495
VIII. Επίμετρο: Ποσοτική στάθμιση της ανθρώπινης ζωής και βασανιστήρια κατά της τρομοκρατίας; Η διεθνής συζήτηση και οι επιπτώσεις της στην ελληνική έννομη τάξη.....	496
1. Το γενικότερο πλαίσιο	496
2. Η διεθνής συζήτηση για την άρση του αδίκου των βασανιστηρίων ως ανακριτικής μεθόδου λόγω κατάστασης ανάγκης.....	497
2.1. Η θεωρία.....	497
2.2. Η νομολογία	498
2.3. Νομοθετικές προτάσεις.....	498
3. Η απάντηση.....	498
4. Διάκριση από άμυνα.....	500
§ 18. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΩΣ ΛΟΓΟΣ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ	501
I. Έννοια	501
II. Βασικά χαρακτηριστικά	501
1. Η κατά χρόνο σύμπτωση των καθηκόντων ως εννοιολογική προϋπό- θεση της σύγκρουσης.....	501
2. Νομικά καθήκοντα.....	502
3. Σύγκρουση καθηκόντων και κατάσταση ανάγκης	503
§ 19. Η ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΘΟΝΤΟΣ	507
I. Έννοια και δικαιολογική βάση.....	507
1. Γενικά. Πότε αίρει το άδικο η συναίνεση του παθόντος;.....	507
2. «Συναίνεση» και «συγκατάθεση».....	511
3. Η δικαιολογική βάση της συναίνεσης	513
4. Ειδικά ζητήματα: Κλειτοριδεκτομή, body piercing, doping.....	513
II. Οι προϋποθέσεις της συναίνεσης	514
1. Ικανότητα διάκρισης και αξιολόγησης	514
2. Σαφής αποδοχή της προσβολής.....	516
3. Βούληση απαλλαγμένη ελαττωμάτων	517
3.1. Παραπλάνηση	517
3.2. Απειλή και εξαναγκασμός	518
4. Εξωτερίκευση της συναίνεσης	519
5. Συναίνεση ως προς τη συγκεκριμένη πράξη	519
6. Συγκεκριμένος αποδέκτης	520
7. Ύπαρξη της συναίνεσης κατά την έναρξη της πράξης και καθ' όλη τη διάρκειά της.....	520
8. Μη αντίθεση της πράξης στα χρηστά ήθη	520
9. Γνώση του δράστη πριν από την τέλεση της πράξης.....	521
III. Η εικαζόμενη συναίνεση ως λόγος άρσης του αδίκου	522

IV. Η συναίνεση του ασθενούς κατά τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (ν. 3418/2005)	526
V. Η υποθετική συναίνεση.....	527
§ 20. ΕΙΔΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ	529
I. Η ενάσκηση δικαιώματος και η εκπλήρωση καθήκοντος ως λόγοι άρσης του αδίκου (άρθρ. 20 ΠΚ)	529
1. Οι αρχές του απεριορίστου των λόγων άρσης του αδίκου και της ενό- τητας της έννομης τάξης.....	529
2. Η ρητή άδεια της αρχής ως λόγος άρσης του αδίκου	531
2.1. Γενικές προϋποθέσεις.....	531
2.2. Η ανοχή της αρχής ως «άδεια»	535
II. Οι επί μέρους περιπτώσεις	535
1. Ενάσκηση δικαιώματος	535
1.1. Η θεμιτή αυτοδικία (άρθρ. 282 ΑΚ)	535
1.2. Η κατάσταση ανάγκης του αστικού κώδικα (άρθρ. 285 ΑΚ)	536
1.3. Η αυτοδύναμη προστασία της νομής (άρθρ. 985 ΑΚ).....	536
1.4. Η ιδιοποίηση ριζών και κλάδων γειτονικού ακινήτου (άρθρ. 1008 ΑΚ).....	536
2. Εκπλήρωση καθήκοντος	536
2.1. Η σύλληψη του καταλαμβανόμενου επ' αυτοφώρω δράστη κα- κουργήματος ή πλημμελήματος(άρθρ. 275 § 1 ΚΠΔ)	536
2.2. Η σύλληψη και προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου με ένταλμα..	537
2.3. Η εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης (άρθρ. 549 § 1 ΚΠΔ) και η εκτέλεση της ποινής (άρθρ. 552 ΚΠΔ).....	537
2.4. Η εκτέλεση δικαστικής απόφασης (άρθρ. 1049 § 2 ΚΠολΔ).....	537
2.5. Η έρευνα σε κατοικία και η σωματική έρευνα (άρθρ. 253 επ. ΚΠΔ)	537
2.6. Οι προληπτικές έρευνες	537
2.7. Οι πράξεις αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος οφειλέτη (άρθρ. 941 επ. ΚΠολΔ).....	538
III. Συνταγματικά δικαιώματα ως λόγοι άρσης του αδίκου;	538
1. Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι (άρθρ. 11 Συντ)	538
2. Η ελευθερία της τέχνης ως αυτοτελής λόγος άρσης του αδίκου	539
3. Το δικαίωμα αντίστασης	542
IV. Ειδικοί λόγοι άρσης του αδίκου	542
1. Προβλεπόμενοι στον ΠΚ	542
1.1. Η επιτρεπόμενη άμβλωση (άρθρ. 304 παρ. 4 ΠΚ).....	542
1.2. Η προστασία δικαιολογημένων συμφερόντων (άρθρ. 367 ΠΚ).....	543
1.3. Η παραβίαση επαγγελματικής εχεμύθειας (άρθρ. 371 παρ. 4 ΠΚ).....	543
2. Προβλεπόμενοι από τον ΚΠΔ.....	543
2.1. Η σύλληψη του επ' αυτοφώρω καταλαμβανόμενου δράστη από οποιονδήποτε πολίτη (άρθρ. 275 παρ. 1 ΚΠΔ).....	543
2.2. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 254 ΚΠΔ για την καταπο- λέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας	546
2.2.1. Η ανακριτική διείσδυση και η συγκαλυμμένη έρευνα.....	546
2.2.2. Οι λοιπές επαχθείς ανακριτικές πράξεις	547
2.2.2.1. Η ελεγχόμενη μεταφορά	547

Περιεχόμενα

2.2.2.2. Η άρση του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών.....	548
2.2.2.3. Η καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας.....	549
2.2.2.4. Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.....	549
2.2.2.5. Η έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση πει- στηρίων.....	550
2.2.3. Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς (άρθρ. 255 ΚΠΔ).....	550
2.2.4. Γενικές προϋποθέσεις των ειδικών ανακριτικών πράξεων του άρθρ. 254 ΚΠΔ.....	550
2.2.5. Ποίων συγκεκριμένων πράξεων αίρεται το άδικο στην ανα- κριτική διείδυση;.....	554
2.2.6. Η «παρθενική δοκιμασία».....	555
2.2.7. Ειδικά ζητήματα στην ανακριτική διείδυση.....	556
2.2.7.1. Σχέση με άλλους λ.α.α. Συρροή με την κατάσταση ανάγκης του άρθρ. 25 ΠΚ;.....	556
2.2.7.2. Αναλογική εφαρμογή επί λ.α.α.;.....	557
V. Ειδικοί λόγοι άρσης του αδικού προβλεπόμενοι από ειδικούς ποινικούς νόμους.....	559
1. Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.....	559
2. Η χρήση πυροβόλου όπλου από αστυνομικούς υπαλλήλους.....	560
3. Η ανακοίνωση συναλλαγών υπόπτων για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.....	561
VI. Ο σωφρονισμός ανηλίκων ως λ.α.α.	562
1. Το νομικό πλαίσιο.....	562
2. Ειδικότερα: η σωματική βία ως μέσο σωφρονισμού.....	563
§ 21. Η ΕΝΟΧΗ.....	565
I. Η αρχή της ενοχής.....	565
II. Οι περί ενοχής θεωρίες.....	566
1. Η «ψυχολογική» έννοια της ενοχής.....	566
2. Η αξιολογική/κανονιστική έννοια της ενοχής.....	567
III. Η έννοια της ενοχής κατά τον ΠΚ.....	569
1. Τα στοιχεία της ενοχής.....	569
2. Ενοχή και ελευθερία της βούλησης.....	569
2.1. Η τοποθέτηση του ποινικού κώδικα.....	569
2.2. Αποκλίνουσες απόψεις.....	571
2.3. Ηθική ενοχή, ενοχή του χαρακτήρα, ενοχή για τον τρόπο ζωής.....	572
IV. Επίμετρο: ελευθερία της βουλήσεως ή “αυτοέλεγχος”; Η πρόταση της Churchland.....	572
§ 22. Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟ.....	574
I. Η ικανότητα προς καταλογισμό. Έννοια και πρώτη προβληματική.....	575
II. Η ψυχική ή διανοητική διαταραχή.....	578
1. Η «ψυχική ή διανοητική διαταραχή» ως νομική έννοια.....	578
2. Η ολιγοφρενία.....	579
3. Οι ψυχώσεις.....	580
3.1. Οι οργανικές ψυχώσεις.....	580

3.2. Μέθη και λοιπές τοξικώσεις	580
3.3. Οι λειτουργικές ψυχώσεις.....	581
4. Γενετικές ανωμαλίες	582
5. Οι ψυχικές ανωμαλίες	582
5.1. Γενικά	582
5.2. Οι διαταραχές της προσωπικότητας.....	583
5.3. Εξαρτήσεις, τοξικομανία και λοιπές ψυχικές ανωμαλίες	585
5.4. Η δικομανία.....	586
6. Οι νευρώσεις	586
III. Η διατάραξη της συνείδησης.....	587
1. Έννοια	587
2. Οι αψιθυμίες	588
2.1. Πρώτη προσέγγιση της έννοιας.....	588
2.2. Η αψιθυμία στον ποινικό μας κώδικα	589
3. Άλλες περιπτώσεις διατάραξης της συνείδησης. Διαταραχές του μετα- βολισμού-Αυτοματισμοί-Σάκχαρο και Υπογλυκαιμία	591
IV. Η ικανότητα προς διάκριση και το άρθρ. 34 ΠΚ.....	592
1. Έννοια και περιεχόμενο.....	592
2. Ικανότητα διάκρισης του αδίκου και δόλος (πρόθεση).....	593
3. Ικανότητα προς διάκριση ως προς συγκεκριμένη πράξη	593
V. Η ικανότητα προς συμμόρφωση στο άρθρ. 34 ΠΚ.....	594
VI. Ειδικά ζητήματα.....	596
1. Ανικανότητα προς καταλογισμό και αξίωμα in dubio pro reo.....	596
2. Ικανότητα συμμόρφωσης και αψιθυμία	597
VII. Οι ανήλικοι	598
VIII. Οι κωφάλαλοι.....	599
IX. Η ελαττωμένη ικανότητα προς καταλογισμό.....	599
X. Η ελεύθερη στην αιτία της πράξης (actio libera in causa)	601
1. Οι ρυθμίσεις του άρθρ. 35 ΠΚ.....	601
2. Η παρ. 2 του άρθρ. 36 ΠΚ για το μειωμένο καταλογισμό υπό το πρίσμα του άρθρ. 35 ΠΚ.....	606
XI. Επίμετρο: Το «πέραςμα στην πράξη» από την πλευρά του ανίκανου προς καταλογισμό. Η περίπτωση Althousser.....	608
§ 23. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ	609
I. Έννοια και λειτουργία της συνείδησης του αδίκου στο εννοιολογικό οικο- δόμημα του εγκλήματος	610
1. Περιεχόμενο της έννοιας.....	610
2. Το αντικείμενο της συνείδησης του αδίκου. Η πλάνη περί το άδικο	612
3. Διάκριση της πλάνης περί το άδικο από συναφείς έννοιες	614
II. Μορφές εμφάνισης της πλάνης περί το άδικο	615
1. Αρνητική και θετική πλάνη περί το άδικο	615
2. Άμεση και έμμεση πλάνη περί το άδικο.....	616
3. Το διαιρετό της συνείδησης του αδίκου	617
III. Η πλάνη περί τις πραγματικές προϋποθέσεις υπαρκτού λόγου άρσης του αδίκου.....	619

Περιεχόμενα

IV. Ειδικά ζητήματα	622
1. Περιπτώσεις διπλής πλάνης.....	622
2. Η ενδεχόμενη συνείδηση του αδίκου	623
3. Η πλάνη «περί την υπαγωγή»	625
4. Συνείδηση του αδίκου επί εγκλημάτων εξ αμελείας;.....	627
5. Νομιζόμενο έγκλημα	628
6. Συνείδηση του αδίκου και in dubio pro reo	629
7. Η περιθωριακή (μη εναργής) συνείδηση του αδίκου.....	630
8. Η πλάνη περί το κύρος του κανόνα	630
V. Πότε η πλάνη περί το άδικο είναι συγγνωστή;	631
1. Πραγματική δυνατότητα ακριβούς ενημέρωσης	633
2. Επαρκής αφορμή προς ενημέρωση	633
3. Δυνατότητα διάγνωσης βάσει ατομικών ικανοτήτων	635
4. Ειδικά επί αμφιταλαντευόμενης νομολογίας.....	639
5. Ανοχή της αρχής και συγγνωστό της πλάνης.....	643
6. Δυνατότητα μείωσης της ποινής (άρθρ. 21 παρ. 2 β' εδάφ. ΠΚ).....	644
§ 24. Η ΒΟΥΛΗΤΙΚΗ ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ	646
I. Η δυνατότητα του δράστη να πράξει διαφορετικά ως γενικό προαπαι- τούμενο της ενοχής.....	646
II. Η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό	650
1. Οι προϋποθέσεις του άρθρ. 32 ΠΚ	650
2. Οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρ. 25 ΠΚ και η αντίστοι- χη εφαρμογή τους	654
2.1. Το καθήκον του δράστη να εκτεθεί στον κίνδυνο	655
2.2. Η υπέρβαση των ορίων της κατάστασης ανάγκης.....	656
2.3. Συμμετοχή τρίτου.....	656
3. Το «υποκειμενικό στοιχείο της συγγνώμης»	656
4. Η νομιζόμενη κατάσταση ανάγκης του άρθρ. 32 ΠΚ	657
III. Η υπέρβαση των ορίων της νομιζόμενης άμυνας και της νομιζόμενης κατάστασης ανάγκης	660
IV. Η αδυναμία συμμόρφωσης στα εξ αμελείας εγκλήματα	661
V. Η αδυναμία αποφυγής του αδίκου (άρθρο 33 ΠΚ).....	662
1. Το άρθρο 33 ΠΚ	662
2. Περιπτώσεις μη εμπίπτουσες στο άρθρ. 33 ΠΚ.....	663
2.1 Περιπτώσεις δυσαναλόγως μεγαλύτερης βλάβης.....	663
2.2. Περιπτώσεις αυθεντικής στάθμισης και άρσης του αδίκου από το νόμο.....	663
2.3. Περιπτώσεις όπου δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρ. 33 ΠΚ	664
2.3.1. Περιπτώσεις όπου αίρεται ο καταλογισμός πέραν του τεθει- μένου δικαίου:.....	664
2.3.2. Περιπτώσεις όπου κατ' αρχήν δεν αποκλείεται ο καταλογισμός	664
3. Περιπτώσεις εμπίπτουσες στο άρθρ. 33 ΠΚ.....	665
3. 1. Σύγκρουση νομικών καθηκόντων.....	665
3. 2. Σύγκρουση νομικού και ηθικού καθήκοντος	665
4. Πρέπει το ηθικό καθήκον να είναι συμβατό με τις αξιολογήσεις της έννομης τάξης;.....	666

5. Χρειαζόμαστε το άρθρ. 32 αφού υπάρχει το 33 ΠΚ;	667
6. Ο εκ πεποιθήσεως και ο συνειδησιακός δράστης	667
7. Η ακαταμάχητη επιβολή άλλου προσώπου	671
8. Η «πλύση εγκεφάλου»	672
8.1. Έννοια	672
8.2. Η υπόθεση Όλσεν (US v. Olsen, 20 CMR 461, 1955)	673
8.3. Ποινική αξιολόγηση του ζητήματος	674
9. Ο “εγκληματογόνος κοινωνικός περίγυρος” και η “διαπολιτισμική σύγκρουση κανόνων”	675
§ 25. Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ	677
I. Οι ειδικές μορφές εμφανίσεως του εγκλήματος	678
II. Η απόπειρα	678
1. Η απόπειρα ως λόγος διεύρυνσης του αξιοποίνου και ως παρακολούθημα του τετελεσμένου εγκλήματος. Το άρθρ. 42 παρ. 1 ΠΚ	678
2. Η απόπειρα ως στάδιο του εγκλήματος. Προπαρασκευαστικές πράξεις και ουσιαστική αποπεράτωση	680
3. Το τετελεσμένο έγκλημα	683
3.1. Πότε υπάρχει τελείωση	683
3.2. Τελείωση και αιτιότητα	685
3.3. Απόπειρα και in dubio pro reo	686
4. Έκταση εφαρμογής του άρθρ. 42 ΠΚ	686
5. Η τιμώρηση της απόπειρας κατά τον ΠΚ	687
5.1. Η γενική ρύθμιση	687
5.2. Τα εγκλήματα επιχειρήσεως ειδικότερα	688
6. Ο λόγος τιμώρησης της απόπειρας. Η «θεωρία της εντύπωσης» και το ακριβές νόημά της	689
7. Η εγκληματική απόφαση ως θεμελιώδες στοιχείο της απόπειρας	692
7.1. Η έννοια της «απόφασης» στο άρθρ. 42 ΠΚ	692
7.2. Απόπειρα και διαζευτικός δόλος	696
7.3. Πώς αποδεικνύεται η απόφαση. Η απόφαση ως διαθετική έννοια	697
8. Η αρχή εκτελέσεως στην απόπειρα	698
8.1. Η ουσιαστική-αντικειμενική θεωρία	699
8.2. Η τυπική αντικειμενική θεωρία	700
8.2.1. Γενικά	700
8.2.2. Ανεπάρκεια της τυπικής αντικειμενικής θεωρίας	700
8.2.2.1. Περιπτώσεις άτυπης αντικειμενικής υπόστασης	701
8.2.2.2. Περιπτώσεις πολυσήμαντης συμπεριφοράς	702
8.3. Οι υποκειμενικές θεωρίες	703
8.4. Η νεότερη ουσιαστική-αντικειμενική θεωρία	703
8.5. Εξειδίκευση της ουσιαστικής-αντικειμενικής θεωρίας	704
8.5.1. Η ανάγκη αμεσότητας, το κριτήριο της «τελευταίας πράξης» («last act test») και η κατάλυση της ειρηνευμένης κατάστασης του εννόμου αγαθού	704
8.5.2. Το «κριτήριο της τελευταίας πράξης» (last act test)	704

Περιεχόμενα

8.6. Η θέση της αιτιολογικής έκθεσης του ισχύοντος ΠΚ και τα εξ αυ- τής προβλήματα.....	707
8.7. Η προσέγγιση του δράστη στον τόπο τέλεσης ως αρχή εκτελέσεως	716
8.8. Χρονική απόσταση πράξης-αποτελέσματος.....	717
8.9. Περιπτώσιολογία.....	718
9. Ειδικά ζητήματα.....	720
9.1. Απόπειρα κλοπής	720
9.2. Οι ψευδείς ανακοινώσεις στο κοινό ως απόπειρα απάτης.....	721
9.3. Διάκριση απόπειρας απάτης από προπαρασκευαστικές πράξεις.....	722
9.4. Συρροή απόπειρας απάτης με τετελεσμένη.....	723
9.5. Απόπειρα εκβίασης.....	723
9.6. Απόπειρα καλλιέργειας κάνναβης	723
III. Η απρόσφορη απόπειρα	724
1. Πρόσφορη και απρόσφορη απόπειρα.....	724
2. «Απολύτως» και «σχετικώς» απρόσφορη απόπειρα	725
3. Η κατάργηση του αξιοποίνου της απρόσφορης απόπειρας ως νομο- θετική επιλογή στον ισχύοντα ΠΚ.....	727
IV. Πεπερασμένη και μη πεπερασμένη απόπειρα	731
1. Ορισμός.....	731
2. Πεπερασμένη απόπειρα και τετελεσμένο έγκλημα	732
V. Ειδικά ζητήματα απόπειρας.....	733
1. Απόπειρα και σύνθετα εγκλήματα.....	733
2. Απόπειρα και εγκλήματα συμπεριφοράς	734
3. Απόπειρα και εγκλήματα παραλείψεως.....	736
3.1. Γνήσια εγκλήματα παραλείψεως	736
3.2. Μη γνήσια εγκλήματα παραλείψεως	738
4. Η απόπειρα στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα.....	742
4.1. Το πρόβλημα υπό τον προϊσχύσαντα ΠΚ	742
4.2. Η απόπειρα εγκλήματος διακρινόμενου εκ του αποτελέσματος κατά τον ισχύοντα ΠΚ.....	743
4.2.1. Ως προς τα γνήσια εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα	743
4.2.2. Ως προς τα μη γνήσια εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα.....	744
5. Απόπειρα και εξωτερικοί όροι του αξιοποίνου	745
6. Απόπειρα και <i>actio libera in causa</i>	745
VI. Η υπαναχώρηση από την απόπειρα	745
1. Η ρύθμιση της υπαναχώρησης στον ποινικό κώδικα.....	746
2. Έκταση εφαρμογής των διατάξεων για την υπαναχώρηση	746
2.1. Πραγματική φύση της υπαναχώρησης	746
2.2. Νομική φύση της υπαναχώρησης	747
2.3. Ο προσωπικός χαρακτήρας της υπαναχώρησης. Η θέση των συμ- μετόχων (άρθρ. 44 παρ. 4 ΠΚ)	747
2.4. Η ύπαρξη απόπειρας ως προϋπόθεση της υπαναχώρησης.....	748
2.5. Απολειπόμενο αποτέλεσμα εξ άλλης αιτίας (άρθρ. 44 παρ. 3 εδάφ. γ' ΠΚ).....	749

2.6. Αποτυχημένη υπαναχώρηση και μη γνήσια εγκλήματα παραλείψεως	750
2.7. Το αξιόποιο της απόπειρας ως προϋπόθεση της υπαναχώρησης	750
2.8. Υπαναχώρηση και έμπρακτη μετάνοια . Το άρθρ. 44 παρ. 3 εδάφ. δ' ΠΚ.	750
2.9. Η διακεκριμένη απόπειρα.....	751
3. Δικαιολογική βάση του ατιμωρήτου και της μείωσης της ποινής στην υπαναχώρηση	752
4. Η αποτυχημένη απόπειρα	753
4.1. Η έννοια	753
4.2. Αποτυχημένη απόπειρα και δυνατότητα περαιτέρω συνέχισης της εγκληματικής προσπάθειας	755
4.2.1. Το πρόβλημα. Η ρύθμιση του άρθρ. 44 παρ. 2 ΠΚ	755
4.2.2. Η θεωρία της «συνολικής θεώρησης».....	756
4.2.3. Η θεωρία των «επί μέρους πράξεων».....	757
4.2.4. Η θεωρία του «σχεδίου του δράστη».....	758
4.2.5. Τελική θέση: η θεωρία των επί μέρους πράξεων ως μόνη δυνάμενη να εφαρμοσθεί στο πλαίσιο του ποινικού κώδικα	759
5. Αποκλεισμός της δυνατότητας υπαναχώρησης σε περίπτωση «επίτευξης του σκοπού» του δράστη.....	760
6. Πεπερασμένη και μη-πεπερασμένη απόπειρα. Η έννοια της αποχής από τη συνέχιση της απόπειρας	761
6.1. Θέση του ζητήματος.....	761
6.2. Η έννοια της αποχής ειδικότερα.....	762
7. Η υπαναχώρηση από πεπερασμένη απόπειρα. Η παρεμπόδιση του αποτελέσματος	762
8. Υπαναχώρηση και εγκλήματα παραλείψεως	764
9. Αποτυχημένη απόπειρα και απρόσφορη απόπειρα.....	765
10. Το εκούσιο της υπαναχώρησης	766
10.1. Οι ψυχολογικές θεωρίες.....	766
10.1.1. Η παλαιότερη ψυχολογική θεωρία	766
10.1.2. Η αυτονομία της βούλησης ως νεότερη ψυχολογική θεωρία.....	767
10.2. Οι αξιολογικές θεωρίες	768
10.3. Η άποψη Roxin. Η «λογική των εγκληματιών».....	769
10.4. Το κριτήριο της επίτασης του κινδύνου.....	770
10.5. Αλλαγή αφετηρίας: Ανάγονται πράγματι όλες οι υπό συζήτηση περιπτώσεις στο «εκούσιο»;	770
10.6. Η αποκατάσταση της συστημικής εμπιστοσύνης ως θεωρητική βάση του προνομίου της υπαναχώρησης	773
10.6.1. Βασική θέση: Αντιστροφή του κριτηρίου της λογικής των εγκληματιών: Η λογική των νομοταγών πολιτών ως κριτήριο του «οικειοθελούς» της υπαναχώρησης.....	773
10.6.2. Οικειοθελής και μη οικειοθελής υπαναχώρηση από μη-πεπερασμένη απόπειρα	775
10.6.3. Οικειοθελής και μη οικειοθελής υπαναχώρηση από πεπερασμένη απόπειρα.....	776
10.6.4. Υπαναχώρηση μετά την αποκάλυψη της πράξης;.....	777

Περιεχόμενα

10.7. Υπαναχώρηση από απόπειρα σε έγκλημα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο	777
10.8. Υπαναχώρηση από ακαταλόγιστο;.....	778
10.9. Υπαναχώρηση και in dubio pro reo.....	778
§ 26. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.....	779
I. Εισαγωγή στην προβληματική.....	779
1. Οι διατάξεις για τη συμμετοχή ως διευρύνουσες το αξιόποινο.....	779
2. Η έννοια του αυτουργού.....	780
2.1. Τα δύο βασικά συστήματα: ενιαίος αυτουργός και στενή έννοια του αυτουργού	780
2.2. Η στενή έννοια του αυτουργού ειδικότερα	781
3. Άμεσος και έμμεσος αυτουργός. Η έννοια της παραουουργίας	782
3.1. Άμεση και έμμεση αυτουργία	782
3.2. Η παραουουργία	783
II. Η διάκριση της αυτουργίας από τη συμμετοχή υπό στενή έννοια	783
1. Η τυπική-αντικειμενική θεωρία.....	784
2. Οι υποκειμενικές θεωρίες.....	785
3. Η θεωρία της κυριαρχίας στην πράξη	786
III. Ο λόγος τιμώρησης της συμμετοχής υπό στενή έννοια	787
1. Η μέσω της συμμετοχής (εξαρτημένη) προσβολή του εννόμου αγαθού.....	787
2. Η εξίσωση του πλαισίου ποινής αυτουργού αφενός και ηθικού αυτουργού και συνεργού αφετέρου.....	788
IV. Ο παρακολουθηματικός χαρακτήρας της συμμετοχικής δράσης.....	789
1. Τα συστήματα εξάρτησης	789
2. Πότε υπάρχει περιορισμένη εξάρτηση κατά τον ΠΚ.....	790
V. Συμμετοχή σε «μη-δολία» πράξη;.....	792
1. Το ζήτημα	792
2. Η κρατούσα γνώμη: Συμμετοχή υπό στενή έννοια σε μη-δολία πράξη είναι δυνατή.....	792
3. Η αντίθετη (ορθή) άποψη: αποκλείεται η δυνατότητα συμμετοχής υπό στενή έννοια σε «μη-δολία» πράξη	795
3.1. Αδιέξοδο της κρατούσας γνώμης στην απόπειρα και στα εγκλήματα σκοπού	795
3.2. Η «απόφαση» του άρθρ. 46 παρ. 1 ΠΚ ως πρόθεση προσβολής εννόμου αγαθού	799
3.3. Τα άρθρ. 220, 239 ΠΚ, 55 ΣΠΚ και 28 παρ. 1 ν. 4443/2016.....	800
3.4. Ηθική αυτουργία σε «μη-δολία» πράξη ως παρακίνηση σε ανύπαρκτα εγκλήματα.....	802
3.5. Αξιολογικές αντινομίες της κρατούσας γνώμης στην περιοχή της συνέργειας.....	802
VI. Η επικουρικότητα των διατάξεων για τη συμμετοχή υπό στενή έννοια	803
§ 27. Η ΣΥΝΑΥΤΟΥΡΓΙΑ.....	804
I. Η έννοια της συναυτουργίας κατά τον ποινικό κώδικα	804
1. Το άρθρο 45 ΠΚ.....	804
2. Χρησιμότητα του άρθρ. 45 ΠΚ	805

II. Η συνεκτέλεση και η συναπόφαση ως βασικά στοιχεία της συναυτουργίας.....	806
1. Η συνεκτέλεση.....	806
2. Η συναπόφαση.....	809
3. Αθροιστικός υπολογισμός του ποσού επί συναυτουργίας και νομοθεσία περί ναρκωτικών (ΟΛΑΠ 1/2015).....	811
4. Το αστόχημα βολής επί συναυτουργίας.....	812
5. Είναι η ενοχή του συμπράττοντος προϋπόθεση της συναυτουργίας;.....	812
6. Η διαδοχική συναυτουργία.....	813
7. Αρκεί η εκ μέρους ενός εκτέλεση της πράξης όταν υπάρχει συναπόφαση;.....	815
III. Ειδικά ζητήματα συναυτουργίας.....	818
1. Συναυτουργία και ιδιαίτερα εγκλήματα.....	818
2. Συναυτουργία και εγκλήματα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα.....	819
3. Συναυτουργία στα ιδιόχειρα εγκλήματα;.....	820
4. Εγκλήματα υπαλλακτικώς και σωρευτικώς μικτά.....	820
5. Συναυτουργία και εγκλήματα παραλείψεως.....	821
5.1. Μη γνήσια εγκλήματα παραλείψεως.....	821
5.1.1. Σύμπτωση παραλείψεως με παράλειψη.....	821
5.1.2. Συναυτουργία διά παραλείψεως σε τέλεση με ενέργεια.....	823
5.2. Γνήσια εγκλήματα παραλείψεως.....	823
6. Διάκριση βιασμού κατά συναυτουργία από ομαδικό βιασμό.....	823
IV. Απόπειρα κατά συναυτουργία.....	824
1. Το ζήτημα.....	824
2. Οι προταθείσες απόψεις: «συνολική», «διακρίνουσα» και «μέση» λύση.....	824
3. Οι διατάξεις των άρθρ. 42 και 45 ΠΚ ως διευρύνουσες το αξιόποινο.....	827
4. Το βασικό επιχείρημα: Η «απόφαση» του αποπειρώμενου ως εξαρτώμενη εννοιολογικώς από την ύπαρξη συναυτουργίας.....	829
5. Η ουσιαστική αντικειμενική θεωρία δεν αγνοεί την αντικειμενική υπόσταση.....	831
6. Αξιολογικές αντινομίες της διακρίνουσας λύσης.....	831
7. Συμπέρασμα.....	832
V. Υπαναχώρηση επί συναυτουργίας (άρθρ. 44 παρ. 4 ΠΚ).....	832
VI. Συναυτουργία εξ αμελείας;.....	833
§ 28. Η ΗΘΙΚΗ ΑΥΤΟΥΡΓΙΑ.....	837
I. Έννοια και στοιχεία. Η δομή του εγκλήματος της ηθικής αυτουργίας.....	837
II. Η αντικειμενική υπόσταση της ηθικής αυτουργίας.....	838
1. Γενικά. Η ηθική αυτουργία ως έγκλημα αποτελέσματος.....	838
2. Η πρόκληση της απόφασης.....	839
2.1. Ο τρόπος πρόκλησης.....	839
2.2. Η «απόφαση» ως πρώτο αποτέλεσμα της συμπεριφοράς του ηθικού αυτουργού.....	840
2.3. Ο ρόλος της πλάνης ως προς το σχηματισμό της απόφασης.....	841
2.4. Το ορισμένο της προτροπής.....	841
2.5. Το ορισμένο του αυτουργού.....	845
2.6. Πνευματική επικοινωνία ή όρος;.....	846

Περιεχόμενα

3. Η παρακίνηση του ήδη αποφασισμένου αυτουργού (omnimodo facturus).....	849
4. Ο επηρεασμός της ήδη ειλημμένης απόφασης του αυτουργού	850
4.1. Τέλεση διαφορετικού εγκλήματος.....	850
4.2. Μεταβολή των περιστάσεων.....	851
4.3. Μεταβολή του υλικού αντικειμένου	852
4.4. Τέλεση ελαφρότερου εγκλήματος	852
4.5. Τέλεση βαρύτερου εγκλήματος	853
4.5.1. Η «συνθέτουσα άποψη».....	853
4.5.2. Η «αναλυτική άποψη».....	854
4.5.3. Ενδιάμεσες απόψεις	854
4.6. Μεταβολή του προσώπου του αυτουργού	855
III. Η υποκειμενική υπόσταση της ηθικής αυτουργίας. Ο διπλός δόλος του ηθικού αυτουργού	855
IV. Η υπέρβαση της απόφασης από τον φυσικό αυτουργό	858
1. Η κυρία πράξη ως πραγμάτωση της απόφασης που προκάλεσε ο ηθικός αυτουργός	858
2. Επουσιώδεις αποκλίσεις και εξαιρέσεις αυτών	858
3. Η κυρία πράξη ως προσβολή εννόμων αγαθών τρίτου.....	859
4. Ουσιώδεις αποκλίσεις της κυρίας πράξης από την προκληθείσα απόφαση	860
V. Ηθική αυτουργία με παράλειψη;.....	863
VI. Η πολυπρόσωπη ηθική αυτουργία.....	864
VII. Ηθική αυτουργία σε συνέργεια	865
VIII. Η απόπειρα ηθικής αυτουργίας. Το άρθρ. 186 ΠΚ.....	866
IX. Ο agent provocateur (άρθρ. 46 παρ. 2 ΠΚ)	867
1. Τα βασικά χαρακτηριστικά της έννοιας του agent provocateur	868
2. Ειδικότερες προϋποθέσεις	869
2.1. Απαιτείται αρχή εκτέλεσης;.....	869
2.2. Εφαρμόζεται η διάταξη μέχρι την ουσιαστική αποπεράτωση;.....	869
2.3. Η πράξη του προκαλούμενου από τον agent provocateur ως πλήρες έγκλημα	870
2.4. Και αν ο agent provocateur αποτύχει να παρεμποδίσει την τελείωση;	871
3. Πότε αίρεται το άδικο της πράξης του agent provocateur;.....	871
4. Πώς θα τιμωρηθεί ο «παγιδευμένος» από τον agent provocateur αυτουργός της απόπειρας;.....	871
§ 29. Η ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ.....	873
I. Τα χαρακτηριστικά της συνέργειας.....	873
1. Γενικά	873
2. Η έννοια της «συνδρομής»	874
3. Η συνδρομή ως αιτιώδης συμπεριφορά.....	875
3.1. Πότε η συνδρομή είναι αιτιώδης	875
3.2. Γιατί η αιτιότητα είναι απαραίτητη στη συνέργεια. Θεωρητική θεμελίωση.....	876
3.3. Πότε, επομένως, στοιχειοθετείται συνέργεια και πότε όχι;.....	877
3.4. Η θέση της νομολογίας.....	878

3.5. Αντίλογος	879
II. Η διακεκριμένη συνέργεια του άρθρ. 47 εδάφ. β' ΠΚ (άμεση συνέργεια).....	881
1. Έννοια και στοιχεία της διακεκριμένης συνέργειας.....	881
2. Τα επί μέρους στοιχεία της διακεκριμένης συνέργειας.....	884
2.1. Συνδρομή.....	884
2.2. Αιτιότητα της συνδρομής	884
2.3. Αμεσότητα της συνδρομής.....	885
2.4. Συνδρομή κατά την εκτέλεση της κυρίας πράξης	886
2.5. Συνδρομή στην εκτέλεση («εν τη εκτελέσει»)	886
2.6. Άδικη κυρία πράξη.....	887
2.7. Περιπτώσιολογία.....	887
III. Η βασική μορφή της συνέργειας: άρθρ. 47 εδάφ. α' ΠΚ	887
1. Έννοια.....	887
2. Περιπτώσεις συνέργειας κατά τη νομολογία	888
2.1. Περιπτώσεις ήσσονος βαρύτητας	888
2.2. Περιπτώσεις μείζονος βαρύτητας	890
3. Η ψυχική (ηθική) συνέργεια ως περίπτωση συνέργειας.....	890
3.1. Υλική και ψυχική συνέργεια	890
3.2. Έννοια και είδη ψυχικής συνέργειας	891
3.3. Η παροχή οδηγιών στον αυτουργό: υλική ή ψυχική συνέργεια;.....	891
3.4. Η υπόσχεση υπόθαλψης ως ψυχική συνέργεια.....	893
3.5. Οι επιδοκιμασίες της κυρίας πράξης ως ψυχική συνέργεια	894
3.6. Ηθική αυτουργία ή ψυχική συνέργεια;	894
4. Η παρουσία ως ψυχική συνέργεια	894
IV. Συνέργεια με παράλειψη	897
1. Σύμπτωση παράλειψης με ενέργεια: Συναυτουργία ή συνέργεια με παράλειψη;	897
2. Πότε στοιχειοθετείται, εντούτοις, συνέργεια διά παραλείψεως;	900
V. Η υποκειμενική υπόσταση της συνέργειας	901
1. Ο διπλός δόλος του συνεργού	901
2. Ειδικά ως προς τα υποκειμενικά στοιχεία του αδίκου και τις ειδικές μορφές δόλου	902
3. Πρέπει ο αυτουργός να γνωρίζει τη συνδρομή του συνεργού;	903
VI. Η ποινική κύρωση της συνέργειας.....	904
VII. Η παραγραφή της συνέργειας.....	905
VIII. Οι αξιολογικά ουδέτερες πράξεις συμμετοχής.....	906
IX. Η διάκριση αυτουργίας-συνέργειας.....	910
§ 30. Η ΕΜΜΕΣΗ ΑΥΤΟΥΡΓΙΑ.....	912
I. Έννοια και λειτουργία της έμμεσης αυτουργίας	912
II. Πότε στοιχειοθετείται έμμεση αυτουργία	914
1. Έμμεση αυτουργία όταν ελλείπει άδικη κυρία πράξη.....	914
2. Έμμεση αυτουργία και μη-καταλογιστή κυρία πράξη.....	919
3. Ψυχική πίεση που αποκλείει τη βουλευτική δυνατότητα συμμόρφωσης.....	920
4. Οριοθέτηση από ηθική αυτουργία-Διάκριση της πλάνης στην έμμεση αυτουργία από την πλάνη στην ηθική αυτουργία.	921

Περιεχόμενα

III. Ειδικά ζητήματα.....	922
1. Πλάνη ως προς τις πραγματικές προϋποθέσεις ενός λόγου που αποκλείει τη δυνατότητα συμμόρφωσης.....	922
2. Πλάνη ως προς την ακριβή σημασία της συγκεκριμένης πράξης	922
3. Έμμεση αυτοουργία με κανονική άμεση αυτοουργία. Ο αυτοουργός πίσω από τον αυτοουργό.....	923
4. Κυριαρχία στην πράξη δυνάμει ενός οργανωτικού μηχανισμού εξουσίας.....	923
5. Έμμεση αυτοουργία με παράλειψη;.....	924
IV. Η απόπειρα κατά έμμεση αυτοουργία	924
§ 31. ΕΙΔΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	927
I. Συμμετοχή και ουσιαστική αποπεράτωση	927
II. Ηθική αυτοουργία και συνέργεια σε έγκλημα διακρινόμενο από το αποτέλεσμα.....	929
III. Η πλάνη του συμμετόχου υπό στενή έννοια	932
IV. Κυρία πράξη μη υποκείμενη στους ελληνικούς νόμους. Συμμετοχή υπό στενή έννοια σε κυρία πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή.....	933
V. Ο τόπος τέλεσης της συμμετοχής υπό στενή έννοια.....	934
1. Επί τετελεσμένης κυρίας πράξης.....	934
2. Ο τόπος της συμμετοχικής δράσης στην απόπειρα	936
VI. Η αναγκαία συμμετοχή	936
VII. Οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις στη συμμετοχική δράση. Το άρθρ. 49 ΠΚ.....	941
1. Έννοια και σκοπός του άρθρ. 49 ΠΚ.....	941
2. Η πρώτη παράγραφος του άρθρ. 49 ΠΚ.....	942
2.1. Η επεικέστερη μεταχείριση του εξωτικού συμμετόχου (πρώτο εδάφιο της παρ. 1)	942
2.2. Η ευθύνη των συμμετόχων όταν το όργανο στερείται της ιδιαίτερης ιδιότητας (δεύτερο εδάφιο της παρ. 1)	945
3. Η δεύτερη παράγραφος του άρθρ. 49 ΠΚ.....	946
3.1. Γενικά.....	946
3.2. Οι «ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις» κατ' άρθρ. 49 παρ. 2 ΠΚ.....	947
3.3. Οι «άλλες περιστάσεις» της παρ. 2 του άρθρ. 49 ΠΚ.....	947
3.4. Η χρησιμότητα της δεύτερης παραγράφου του άρθρ. 49 ΠΚ.....	949
3.5. Η αντίφαση της δεύτερης παραγράφου	950
4. Ειδικά ζητήματα	951
4.1. Ο «σκοπός» πρόκλησης ενός περαιτέρω αποτελέσματος.....	951
4.2. Η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση του άρθρ. 15 ΠΚ.....	952
§ 32. Η ΣΥΡΡΟΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ (ΑΛΗΘΙΝΗ ΣΥΡΡΟΗ).....	954
I. Η συρροή ως μορφή εμφανίσεως του εγκλήματος. Έννοια και διακρίσεις	954
1. Τα είδη της συρροής.....	954
1.1. Αληθινή και φαινομενική συρροή	954
1.2. Κατ' ιδέαν και πραγματική συρροή.....	956
1.3. Ομοειδής και ετεροειδής συρροή	957
2. Πότε υπάρχει οπωσδήποτε ένα και μόνον έγκλημα.....	958
2.1. Το «εκ του νόμου ενιαίο» έγκλημα («ενότητα εκ του νόμου»)	958

2.2. Το αθροιστικό έγκλημα.....	959
2.2.1. Έννοια και διακρίσεις	959
2.2.2. Ειδικότερα: Η κατ' επάγγελμα τέλεση	960
2.2.3. Η «κατά συνήθεια» τέλεση.....	964
2.2.4. Πότε υπάρχει, τελικά, ενότητα εκ του νόμου στο αθροιστικό έγκλημα;.....	966
2.3. Η «φυσική ενότητα της πράξης»	966
3. Πότε υπάρχουν οπωσδήποτε πλείονα εγκλήματα (αναγκαία πλειονό- τητα εγκλημάτων). Τα προσωποπαγή έννομα αγαθά.....	969
4. Πότε υπάρχει κατ' ιδέαν και πότε πραγματική συρροή. Μία και πλείο- νες πράξεις.....	971
4.1. Η πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης ως κριτήριο.....	971
4.2. Κατ' ιδέαν συρροή και ουσιαστική αποπεράτωση.....	972
4.3. Η μερική ταυτότητα των πράξεων ως θεμέλιο της κατ' ιδέαν συρροής..	973
4.4. Μερική ταυτότητα μέσω παρένθετης πράξης.....	973
4.5. Κατ' ιδέαν συρροή και μη γνήσια εγκλήματα παραλείψεως.....	974
4.5.1. Συρροή πλειόνων παραλείψεων.....	974
4.5.2. Συρροή παραλείψεως με ενέργεια	975
4.6. Κατ' ιδέαν συρροή και εξ αμελείας εγκλήματα	975
II. Η ποινική κύρωση επί αληθινής συρροής.....	976
1. Το σύστημα της συνολικής ποινής και τα λοιπά συστήματα επιβολής της ποινής	976
2. Συνολική ποινή και πραγματική συρροή. Το άρθρ. 94 παρ. 1 ΠΚ.....	979
3. Συνολική ποινή και κατ' ιδέαν συρροή. Η παρ. 2 του άρθρ. 94 ΠΚ.....	979
4. Η συνολική ποινή σε περίπτωση συρροής ποινών παροχής κοινωφε- λούς εργασίας (άρθρ. 96 Α ΠΚ)	980
5. Γιατί τιμωρείται αυστηρότερα η πραγματική συρροή εγκλημάτων από την κατ' ιδέαν;	981
III. Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα	982
1. Το άρθρ. 98 παρ. 1 ΠΚ ως κανόνας επιμέτρησης της ποινής.....	982
2. Η δικαιολογική βάση του κατ' εξακολούθηση εγκλήματος	984
3. Οι προϋποθέσεις του κατ' εξακολούθηση εγκλήματος.....	985
4. Η τιμώρηση του κατ' εξακολούθηση εγκλήματος.....	989
4.1. Το κλασικό κατ' εξακολούθηση έγκλημα (άρθρ. 98 παρ. 1 ΠΚ).....	989
4.2. Το τελούμενο με συνολικό δόλο κατ' εξακολούθηση έγκλημα (άρθρ. 98 παρ. 2 ΠΚ).....	989
5. Συνέπειες από τη διαμόρφωση δύο ειδών εγκλήματος κατ' εξακολού- θηση.....	993
5.1. Η αυτοτέλεια των επί μέρους πράξεων στην «κλασική» εξακολούθηση ..	993
5.2. Η συνολική θεώρηση των μερικότερων πράξεων στο κατ' εξακο- λούθηση έγκλημα της παρ. 2	994
5.3. Εφαρμογή επεικέστερου ποινικού νόμου στο έγκλημα κατ' εξα- κολούθηση;	994
6. Αναιρετικός έλεγχος	995
7. Έγκλημα κατ' εξακολούθηση σε βάρος του Δημοσίου	995

8. Δικονομικές συνέπειες	996
§ 33. Η ΣΥΡΡΟΗ ΝΟΜΩΝ (ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΗ ΣΥΡΡΟΗ).....	997
I. Η έννοια της φαινομενικής συρροής. Η σχέση αμοιβαίου αποκλεισμού	997
II. Τα είδη της φαινομενικής συρροής.....	998
1. Η ειδικότητα.....	998
2. Η επικουρικότητα.....	1002
2.1. Έννοια	1002
2.2. Η ρητή επικουρικότητα.....	1003
2.3. Η σιωπηρή επικουρικότητα	1004
2.4. Η επικουρικότητα ως περίπτωση κατ' ιδέαν και πραγματικής συρροής. Συντιμωρητή πρότερη και ύστερη πράξη	1007
3. Η απορρόφηση.....	1008
3.1. Έννοια και βασικά χαρακτηριστικά.....	1008
3.2. Η «συντιμωρητή πράξη συνοδείας» (τυπική συνοδευτική πράξη).....	1009
3.3. Συντιμωρητή πρότερη και ύστερη πράξη	1011
3.4. Ευθύνη συμμετόχων.....	1013
3.5. Αναβίωση-αυτοτέλεια απωθηθείσας πράξης	1013
III. Ειδικά ζητήματα.....	1014
1. Η θέση του Αρείου Πάγου για τη φαινομένη συρροή	1014
2. Η ληστεία στο αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου και τα εξ αυτής αδιέξοδα	1015
§ 34. ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΟΥΝ ΤΟ ΤΙΜΩΡΗΤΟ	1016
I. Οι λόγοι που εξαλείφουν το αξιόποινο	1017
1. Η παραγραφή	1017
1.1. Η παραγραφή των εγκλημάτων.	1018
1.1.1. Ο χρόνος της παραγραφής των εγκλημάτων	1018
1.1.2. Ειδικά: Η παραγραφή των εξ αμελείας εγκλημάτων	1020
1.1.3. Η δικαιολογική βάση της παραγραφής των εγκλημάτων	1021
1.1.4. Η αναστολή της παραγραφής.....	1023
1.1.5. Ειδικές περιπτώσεις παραγραφής.....	1024
1.1.6. Η παραγραφή ως θεσμός δημοσίου δικαίου.....	1025
1.2. Η παραγραφή των ποινών και των μέτρων ασφαλείας.....	1026
1.2.1. Η παραγραφή των ποινών.....	1026
1.2.2. Αναστολή της παραγραφής των ποινών.....	1026
1.2.3. Η παραγραφή του μέτρου ασφαλείας του άρθρου 69Α ΠΚ.....	1026
2. Η έμπρακτη μετάνοια	1026
3. Η παραίτηση από την έγκληση και η παρέλευση της τρίμηνης προθε- σμίας (άρθρ. 114 ΠΚ)	1028
3.1. Έννοια και νομική φύση.....	1028
3.2. Ο δικαιούχος της έγκλησης.....	1030
3.3. Η προθεσμία της εγκλήσεως.....	1031
3.4. Ειδικότερα: Η «γνώση» περί του εγκλήματος ή κάποιου από τους συμμετόχους.....	1031
3.5. Αναστολή της προθεσμίας υποβολής έγκλησης	1032
3.6. Αδιαίρετο της έγκλησης	1033
3.7. Ανάκληση της έγκλησης	1033

4. Ειδικές περιπτώσεις εξάλειψης του αξιοποίνου	1034
4.1. Η αποσβεστική προθεσμία για την ποινική ευθύνη των υπουργών	1034
4.2. Οι διατάξεις των άρθρ. 464 ΠΚ και 6 παρ. 2 ν. 4637/2019	1034
4.3. Η διάταξη του άρθρ. 61 παρ. 2 εδάφ. γ' Συντάγματος	1035
5. Η αμνηστία	1035
II. Οι προσωπικοί λόγοι απαλλαγής από την ποινή	1036
1. Υποχρεωτικοί προσωπικοί λόγοι απαλλαγής από την ποινή	1036
2. Δυνητικοί προσωπικοί λόγοι απαλλαγής από την ποινή	1036
III. Οι λόγοι δικαστικής άφεσης του αξιοποίνου	1037
1. Η γενική διάταξη στο άρθρ. 104B ΠΚ.....	1037
2. Οι επί μέρους περιπτώσεις	1038
3. Η υποχρεωτική δικαστική άφεση του αξιοποίνου των άρθρ. 381 παρ. 3 και 4 και 405 παρ. 3 ΠΚ και τα εξ αυτών προβλήματα.....	1038
4. Δικαστική άφεση της ποινής και αποκαταστατική δικαιοσύνη	1041
§ 35. ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ	1042
I. Το δίκαιο των τοπικών ορίων των ποινικών νόμων (διεθνές ποινικό δί- καιο <i>stricto sensu</i>).....	1043
1. Γενικά	1043
2. Οι αρχές του διεθνούς ποινικού δικαίου <i>stricto sensu</i>	1044
3. Ο τόπος τέλεσης του εγκλήματος (άρθρ. 16 ΠΚ)	1045
II. Η αρχή της εδαφικότητας	1046
1. Έννοια και δικαιολογική βάση.....	1046
2. Η έννοια της επικράτειας	1046
3. Τα κτήρια των πρεσβειών και διπλωματικών αποστολών	1047
4. Η ετεροδικία	1047
III. Η αρχή της σημαίας.....	1048
1. Έννοια και περιεχόμενο.....	1048
2. Ο πρωτογενής χαρακτήρας της αρχής της σημαίας-Δυνατότητα πα- ράλληλης ισχύος της αρχής της σημαίας.....	1049
3. Ζητήματα συμμετοχής.....	1050
IV. Η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας (άρθρ. 6 ΠΚ).....	1050
1. Περιεχόμενο και δικαιολογική βάση	1050
2. Έκταση εφαρμογής του άρθρ. 6 ΠΚ	1050
3. Η αρχή του διπλού αξιοποίνου κατά το άρθρ. 6 ΠΚ. Το αξιόποινο της πράξης κατά το δίκαιο του τόπου τελέσεως	1051
5. Ημεδαπός - αλλοδαπός	1052
6. Η έγκληση ως προϋπόθεση του δικτού	1053
7. Η αίτηση της ξένης κυβερνήσεως	1054
V. Η αρχή της παθητικής προσωπικότητας (άρθρο 7 ΠΚ).....	1054
1. Γενικά	1054
2. Η αρχή του διπλού αξιοποίνου κατά το άρθρ. 7 ΠΚ.....	1055
3. Ειδικά ζητήματα.....	1055
VI. Η (κρατική) προστατευτική αρχή και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύ- νης (άρθρ. 8 ΠΚ)	1056
VII. Η αρχή της διευθέτησης (άρθρ. 9 ΠΚ)	1058

Περιεχόμενα

VIII. Η αρχή του συνυπολογισμού (άρθρ. 10 ΠΚ).....	1059
IX. Επιβολή παρεπομένων ποινών και μέτρων ασφαλείας (άρθρ. 11 ΠΚ)	1060
X. Η αρχή της προστασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	1061
1. Σε επίπεδο ευρωπαϊκού δικαίου	1061
2. Σε επίπεδο εσωτερικού δικαίου	1061
Βασική βιβλιογραφία.....	1063
Αλφαβητικό ευρετήριο	1067